

СЕКЦИЯ ПО СРЕДНОВЕКОВНА АРХЕОЛОГИЯ

Програма за подготовка и изпит

на кандидати за заемане на академична длъжност „главен асистент“
в ССА на НАИМ-БАН

Профил/ Направление

**тема: Археология на „прехода“ между Късната античност
и Ранното българско средновековие**

1. Основни проблеми на историческата периодизация, дискусиата за хронологическите граници между Късната античност и Средновековието в Европа. Преходът разбран, като финал на едната епоха и формиране на новата. Динамиката на промените, отразени в археологическите паметници.
2. Характеристики на обитаемото пространство във време на преход. Пътна, селищна и църковна мрежа в днешните български земи между Късната античност и Средновековието. Височинните селища и крепости.
3. Погребалните обичаи във време на преход, религиозни и социални специфики, отразени в гробните комплекси.
4. Нивото на технологиите във време на преход. Занаятчийски производства, центрове, продукция (керамично производство, ювелирство, косторезба, инструменти, сечива). Данни за рударство и металодобив.
5. Военното дело през Късната античност и Ранното средновековие. Възможностите на археологията.
6. Градът във време на преход. Основни промени в градската среда и в инфраструктурата. Фортификация. Характеристики на градското жилищно строителство.
7. Архитектура във време на преход: представителни сгради, резиденции, поземлени имения (примери, основни белези на промени).
8. Култовата архитектура във време на преход. Езически храмове, църковна архитектура – преходът от базилика към кръстокуполна църква. Данни за Манастирски комплекси.
9. Раннославянски археологически култури. Проблемът за славянското заселване на юг от Дунав в края на VI – VII в. Славянски селища и некрополи от VII – IX

в. (групите Налбант-Попина-Гарван, Кастелу-Разделна-Търговище, Долни Луковит-Галиче, Якимово-Вълчедръм, Абланица-Мишевско-Туховище).

10. Прабългарите през V – VII век – археологически данни, основни писмени сведения. Проблемът за идентификацията на прабългарите. Характеристика на археологическите паметници, свързани с прабългарите.
11. България през езическия период (VII – IX в.). Проучвания, проблеми и паметници. Данни за селищната система – аули, землени укрепления, неукрепени селища, жилища, некрополи.
12. Столичните центрове: Плиска и Велики Преслав. Проблеми на проучванията и постижения. Фортификационна система, етапи на изграждане. Структура на селищните агломерации. Характеристики на масовото жилищно строителство. Гражданска и култова архитектура. Манастири. Данни за занаятчийски и художествени производства.

**Препоръчителна литература към Програма за подготовка и изпит
на кандидати за заемане на академична длъжност „главен асистент“
в ССА на НАИМ-БАН**

**Профил/ Направление: Археология на „прехода“ между Късната античност
и Ранното българско средновековие**

Археология на Късноантичен – Ранновизантийски период:

- Археология на българските земи (редактор Р. Иванов). С., Т. 1. 2004.
Археология на българските земи (редактор Р. Иванов). С., Т. 2, 2006.
Археология на българските земи (редактор Р. Иванов). С., Т. 3, 2008.
Й. Атанасова, Г. Кабакчиева, А. Йоцова, Г. Кузманов, К. Димитров. Кастра Мартис, квадрибургий и кастел. – РП, XXXIII, С. 2005.
П. Балабанов, Ст. Бояджиев, Н. Тулешков. Крепостното строителство по българските земи. С. 2000.
А. Б. Биернацки, Е. Ю. Кленина. Епископският комплекс V–VI вв. в Нове (Свиштов) в България. – РА, 2003, 3, 82–97.
С. Бобчев. Крепостните кули с издаден остър ръб и значението им за укрепяването на античните градове. – ИАИ, 1951, 24, 103–145.
С. Бобчев. Смесената зидария в римските и ранновизантийските строежи. С. 1952.
С. Бобчев. Смесената зидария в римските и ранновизантийските строежи. Нова серия от късноантични зидове със смесена зидария известни след 1952 г. – ИАИ, 1961, 24, 153–202.
Ст. Бояджиев. Нови данни за Хисарските стени. – ИАИ, 1967, 30, 101–111.
Ст. Бояджиев. Принос към историята на крепостната стена на Сердика. – Археология, 1959, 3–4, 35–45.
Ст. Бояджиев. Раннохристиянският храм “Св. София”. С. 1996.
Ст. Бояджиев. Сердика. – В: Римски и ранновизантийски градове в България, Т. I, С. 2002, 125–180.

- Л. Вагалински. Излъсканата керамика от I – началото на VII в. южно от Долен Дунав (България). С. 2002.
- М. Ваклинова. Погребения от периода на Великото преселение при Плевен. – В: Проблеми на прабългарската история и култура, С. 1989, I, 129–142.
- В. Велков. Градът в Тракия и Дакия през късната античност IV–VI в. Проучвания и материали. С. 1959.
- В. Велков. Исторически извори за крепостните кули с издаден ръб. – ИАИ, 1951, 24, 147–151.
- Ив. Венедиков, Т. Петров. Църквата “Св. Георги в София. – В: Сб. Сердика, Т. I, 1964, 80–89.
- Ю. Вълева. Елитната жилищна архитектура в диоцез Тракия (IV–VII в.) – В: Изследвания в чест на Ст. Бояджиев. С., 2011, 17–56.
- Б. Геров. Романизмът между Дунава и Балкана от Хадриан до Константин Велики. – ГСУ ФФ, 1950–1952, 47, 17–122; 1952–1953, 48, 307–415.
- В. Григоров. Късноримска крепост на връх Боровец до град Правец (разкопки през 2008–2009 г.) – В: Изследвания в чест на Стефан Бояджиев. София, 2011, 57–76.
- В. Григоров. Ранновизантийска крепост в местността Койчово кале до Панагюрище (разкопки през 2009–2011 г.) – В: Известия на Националния археологически институт, XL, In *Honorem professoris* Димитър Овчаров, 2012, 51–80.
- М. Деянова-Ваклинова. Каменната декоративна пластика от ранновизантийската епоха в България IV–VI в. Автореферат. С. 1980.
- Д. Ил. Димитров. Ранновизантийско златно съкровище от Варна. – ИВАД, XIV, 1963, 65–79.
- Д.
- Д. П. Димитров. Стил и дата на стенописите от късноантичната гробница при Силистра. – Археология, 1961, 1, 10–21.
- Д. П. Димитров, М. Чичикова. Късноантичната гробница при Силистра. С. 1986.
- В. Димова. Античен некропол при с. Пейчиново, Русенско. – ИИМ Русе, II, 1966, 11–22.
- В. Динчев. Поселищно развитие през късноантичната епоха (IV–VI в.) в Тракия и Дакия (по археологически данни). Автореферат. С. 1996.
- В. Динчев. Римските вили в днешната българска територия. С. 1997.
- В. Динчев. Аграрните селища от римската епоха в днешна България. – Археология на българските земи. Т. 2, 2006, 77–124.
- В. Динчев. По въпросите на религията и етническата принадлежност на селското население в днешната българска територия през IV в. сл. Хр. – *Studia Archaeologica, Suppl.* II, 2002, 136–157.
- В. Динчев. Късноримската резиденция *Scretisca* и ранновизантийското селище *Кратискара*. (Археологическите проучвания в м. Градището край гр. Костинброд през 1990–1994 г.) РП, XXX, С. 2003.
- В. Динчев. Селото в днешната българска територия през ранновизантийската епоха. – Сборник в чест на проф. Маргарита Тачева, С. 2002, 156–163.
- В. Динчев. Селата в днешната българска територия през късноримската епоха (края на III – края на IV в.). – ИАИ, XXXIX, 2006, 243–270.
- В. Динчев. Полуградските неукрепени селища през римската, късноантичната и ранновизантийската епоха (I – нач. на VII в.) в днешните български земи. – История, 1996, 3–4, 99–104.
- В. Динчев. Аграрните селища от римската епоха в днешна България. – В: Археология на българските земи, т. 2, 2006, 97–124.
- В. Динчев. Новите късноримски центрове на *Scythia* и *Moesia Secunda*. – Сборник в памет на В. Велков. С., 2009, 414–448.
- В. Динчев. Късноантични обществени складове от *Tracia* и *Dacia*. – В: *Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis, suppl. IV, Stephanos Archeologicos in honorem Professoris Ludmil Getov*, S. 2005, 277–295.

- В. Динчев. Към характеристиката на представителната късноантична жилищна архитектура в Thracia и Dacia. – ГАИМ, 2, 2002, 206–241.
- В. Динчев. Към характеристиката на градоустройството на Сердика. – Археология, 2011, 1, 61–77.
- В. Динчев. Археологическо проучване на Хемските порти (в м. Гермето при с. Голица, Варненска област) през 2005 г. – РП, 37, С., 2007 г.
- В. Динчев. Ранновизантийският град на хълма Царевец, Велико Търново. – *Studia archaeologica, Supplementum I*, С. 2003, 384–429.
- В. Динчев. Ранновизантийските крепости в България и съседните земи (в диоцезите Thracia и Dacia). София 2006, 47–50.
- В. Динчев, Г. Кузманов, П. Владкова, А. Чолакова, Цв. Попова. Българо-британски разкопки на Градището при с. Дичин, Великотърновска област 1996–2003 (резултати от проучванията на българския екип). – РП, XXXIX, С., 2009.
- Цв. Дремсизова-Нелчинова. Вилата край с. Мадара, Шуменски окръг. РП, XI, 1984, 74–
- Б. Думанов. Късноантичното ювелирство в диоцезите Тракия и Дакия (4–7 в.) Автореферат. С., 2003.
- Р. Иванов. Долнодунавската отбранителна система от Дортикум до Дуросторум от Август до Маврикий. С. 1999.
- Р. Иванов, Г. Атанасов, П. Доневики. Античният Дуросторум. История на Силистра. Т. I, Силистра – София, 2006.
- Т. Иванов. Късноантичното крепостно строителство по нашите земи. – Археология, 1973, 4, 11–23.
- Т. Иванов. За някои преустройства на укрепителната система през ранновизантийската епоха (5–6 в.) – Археология, 1973, 1, 24–34.
- Т. Иванов. Абритус. I, С. 1980.
- Сб. Кабиле. Т. I–II. С. 1982–1991.
- В. Кацарова. Пауталия и нейната територия през I–VI в. В. Търново, 2005.
- Ч. Кирилов. Редукцията на укрепената градска площ през късната античност. Размисли относно края на „античния град“. – ИИМ – Кюстендил, 2004, 10, 173–234.
- Г. Курбатов. Основные проблемы внутреннего развития ранневизантийского города (IV–VII вв.). Л. 1971.
- Н. Мавродинов. Византийската архитектура. С. 1955.
- К. Маджаров. Диоклецианопол. С. I, 1993.
- К. Марков. Духовен живот в българските земи през късната античност (IV–VI век). С. 1995.
- Д. Николов. Кабиле през късната античност (IV–VII в.) – В: *Studia archaeologica. Suppl. I*, Сборник в памет на П. Горбанов. С., 2003, 318–322.
- Д. Овчаров. Византийски и български крепости V–X в. С. 1982.
- Д. Овчаров. Ранновизантийското крепостно строителство по нашите земи (V–VII в.) – ИБИД, XXIX, 1974, 223–248.
- Д. Овчаров. Протежизмата в системата на ранновизантийските укрепления по нашите земи. – Археология, 1973, 1, 11–23.
- Д. Овчаров. Ранновизантийските порти. Архитектурно-конструктивни решения. – В: Тракия и Хемимонт. IV–XIV в. Т. 1, Варна, 2006, 19–26.
- Д. Овчаров. Ранновизантийската култура по българските земи IV–VI в. С. 2008.
- Д. Овчаров, М. Ваклинова. Ранновизантийски паметници от България. С. 1978.
- В. Попова-Мороз. Старохристиянски мозайки в България. – Изкуство, XXIII, 1973, 7, 25–29.
- В. Попова-Мороз. 24 древни мозайки от България. С. 1987.
- Перник, Т. 1. С. 1981.
- Римски и ранновизантийски градове в България, С, I, 2002.
- Римски и ранновизантийски градове в България, С, II, 2003.

- Римски и ранновизантийски градове в България, С, III, 2008.
- Л. Русева-Слокоска. Пауталия. Т. I. С. 1989.
- М. Станчева. Вила рустика в кв. Обеля в София. – Археология, 1981, 1, 52–71.
- Г. Табакова-Цанова. Късноантичен некропол в м. Стражата край Плевен. – ИНИМ, III, 1981, 102–179.
- С. Торбатов. Функционално и типологическо съдържание на късноантичната фортификационна терминология. – Археологически вестник, 2000, 1, Приложение № 3.
- С. Торбатов. Укрепителна система на провинция Скития (кр. на III–VII в.) С. 2002.
- Б. Филев. Софийската църква “Св. София”. С. 1913.
- Б. Филев. Софийската църква “Св. Георги”. С. 1933.
- Н. Чанева-Дечевска. Раннохристиянската архитектура в България IV–VI в. С. 1999.
- К. Шалганов. Археологически проучвания под базиликата „Св. София” в София през 1991–2002 г. – В: Heros Heraistos. Studia in honorem Liubae Ogneva-Marinova. В. Търново, 2005, 468–479.
- И. Щерева, К. Вачева, Д. Владимирова-Аладжова. Туида – Сливен. – РП, XXVIII, С. 2001.
- B. Bavant, V. Ivanisevic. Iustiniana Prima – Caricin Grad. Belgrade, 2003.
- A. Biernacki. Acity of Christians: Novae in the 5-th and 6-th C. AD. – Archeologica Bulgarica, 2005, 1.
- V. Bozilova. Fouilles d'un esemble architectural a Kostinbrod – ИАИ, 1987, 37, 75–81.
- D. Claude. Die byzantinische Stadt in 6. Jahrhundert. Munchen. 1969.
- M. Dalton. Byzantine art and archaeology. Oxford. 1911.
- Der Limes an der Unteren Donau von Diokletian bis Heraklios. S. 1999.
- Ch. Diel. Manuel d'art byzantin. V. I. Paris. 1925.
- V. Dintchev. Zikideva – an example of early byzantine urbanism in the Balkans. – Archeologia Bulgarica, 1997, 3, 54–77.
- V. Dintchev. On the ethno-cultural teatures of the village population on the present Bulgarian Territory in the 4-th century ad. – Arch. Bulgarica, 1998, 2, 64–87.
- V. Dintshev. Gesellschaftliche Komponenten der frühbyzantinischer befestigter Siedlungen auf dem Territorium des heutigen Bulgarien. – In: Wendel M. Karasura. Bd. I (Schriften des Zentrum für Archäologie und Kulturgeschichte des Schwarzmeerraumes, I) Weissbach, 2001, 217–235.
- J. Ebersolt. Monuments d'architecture byzantine. Paris. 1934.
- B. Gerov. Die Gotische Invasion in Möisien und Thrakien unter Decius im Lichte der Hortfunde. Acta Antiqua Philipopolitana, 1963, 127–146.
- A. Grabar. La peinture byzantine. Geneve. 1953.
- A. Grabar. Sculptures byzantines de Constantinople (IV–X siecles). Paris, 1962.
- A. Grabar. L'age d'or de Justinien. Paris. 1966.
- J. Hayes. Late Roman Pottery. London. 1972.
- G. Kuzmanov. A Residense from the Late Antiquity im Raziaria (Dacia Ripensis) – Archaeologia Bulgarica, 2000, 1, 27–43.
- A. Mincev. Early Christian Bronses in the Varna Museum. – ИИМБ, 1991, 27 (42), 11–19.
- A. Mincev. Early Christian Reliquaries from Bulgaria (4th – 6th century AD), Varna, 2003.
- Mitteilungen zur christlichen Archäologie. Verlag der Esterreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien 1999, 5.
- A. Petre. La romanité en Skythie Mineur (IIe–VIIe siècles n.e.)– Recherches archéologiques. Bucarest, 1987.
- R. Pillinger. Früchristliche Malerei in der heutigen Volksrepublik Bulgarien. – In: Spätantike und frühbyzantinische Kultur Bulgariens zwischen Orient und Okzident. Wien 1986.
- R. Pillinger, A. Pülz, H. Vettors. Die Schwarzmeerküste in der Spätantike und im früher Mittelalter. 1992.

- V. Popovic. "Desintegration und Ruralisation der Stadt im Ost-Illyricum vom 5. bis 7. Jahrhundert n. Chr.", dans Palast und Hütte (Symposium der Alexander von Humboldt-Stiftung, Berlin, 25.-30. Nov. 1979), Mayence, 1982, 545–566.
- G. Poulter. Nicopolis ad Istrum. 1999.
- G. Poulter. Nicopolis ad Istrum: a Roman, Late Roman and early Byzantine city: vol. 3: the finds and the biological remains. 2007. Oxford: Oxbow Books.
- L. Press, T. Sarnovski. Novae. Römischer Legionslager und frübyzantinische Stadt an der unteren Donau. – Antike Welt, 1999, 4, 225–243. The Roman and Late Roman Sity. S. 2002.
- J.-M. Spieser. "Caricin Grad, ville nouvelle" – In: La ville neuve, une idée de l'Antiquité? (éd. J.-L. Huot), Paris, 1988, 221–232.
- S. Uenze. Die Spätantiken Befestigungen von Sadovec (Bulgarien), München, 1992.
- K. Wessel. Reallexicon zur byzantinische Kunst. Stuttgart. 1964.

Археология на Ранното средновековие:

- Абоба-Плиска. Материали для болгарских древностей. – Известия русского археологического института в Константинополе. X. София 1905.
- Аладжов Ж., Предстоличен Преслав – В: Приноси към българската археология 1. София 1992. 53-57.
- Ангелова Ст., За производството на строителна керамика в Североизточна България през ранното средновековие. – Археология, 1971/3.
- Ангелова Ст., По въпроса за раннославянската култура на юг и север от Дунав през VI-VII век – Археология 1980/4. 1-12.
- Ангелова Ст., Местни традиции във формирането на битовата керамика в Североизточна България през VII-X в. – Годишник на Софийския университет, Исторически факултет 77. 1984. 71-118.
- Ангелова Ст., Археологическо проучване на средновековния Дръстър (резултати и перспективи) – В: Дуросторум-Дръстър-Силистра. Силистра 1988. 32-53.
- Ангелова Ст. и др., Двубрядният ранносредновековен некропол край с. Топола, Каварненска община – Проблеми на прабългарската история и култура 3. Шумен 1997. 141-154.
- Ангелова Ст., Отново за локализацията на "преславния дом" на Омуртаг на Дунав – В: Studia protobulgarica et mediaevalia europensia. В чест на проф. Веселин Бешевлиев. София 2003. 183-195.
- Ангелова Ст., Р. Колева, Археологически данни за ранното славянско заселване в България - Годишник на Софийския университет, Исторически факултет – специалност Археология 2. 2000. 159-186.
- Антонова В., Цв. Дремсизова-Нелчинова, Аулет на хан Омуртаг при Чаталар. София 1981.
- Антонова В., Шумен и Шуменската крепост. Шумен 1995.
- Г. Атанасов, С. Венелинова, С. Стойчев. Ранносредновековен некропол в Шумен (квартал Дивдядово). – Археология, XLVIII, 1-4, 2007, 57-66.
- Балабанов Т., Нови проучвания в аула на хан Омуртаг – Известия на исторически музей – Шумен 12. 2004. 124-138.
- Балболова-Иванова М., Средновековна църква и митница при с. Дебелт, Бургаска област и ролята им в българо-византийските отношения през IX-X . – Сборник в памет на д-р Петър Горбанов (Studia Archaeologica, Supplementum 1). София 2003.
- Баран В. Д., Пражская культура Поднепровья (по материалам поселения у с. Рашков). Киев, 1988.

- Бешевлиев В., Първобългарите: Бит и култура. София 1981.
- Белдедовски З., Брегалничкиот базен во римскиот и раниот средновековен период 1990 - 88стр.- (Зборник VI, Посебно издание)
- Бобчева Л., Прабългарско селище при с. Топола, Толбухинско – Плиска-Преслав 2. 1981. 198-201.
- Бонев Ст., За архитектурниот облик на прабългарските езически храмове – В: Проблеми на прабългарската историја и култура 1. Шумен 1989. 328-337.
- Бонев Ст., Царскиот дворец във Велики Преслав: Площадът с фиалата (IX-XIV век). Велико Търново 1998.
- Бояджиев С., Архитектурата на прабългарските храмове – В: Проблеми на прабългарската историја и култура 1. Шумен 1989. 314-327.
- Бояджиев Ст., Българската архитектура през VII-XII в. Том 1: Дохристијанска архитектура. София 2008.
- Ваклинов Ст., Формирање на старобългарската култура. София 1977.
- Ваклинов Ст., Ст. Станилов, Кладенци: ранносредновековно селище. Варна 1981.
- Ваклинов Ст., М. Ваклинова, Съкровището от Над сент Миклош. София 1983.
- Ваклинова М., Материали и производство на преславската каменна пластика. – Преслав 5. 1993. 68-100.
- Й. Вернер. Гробната находка от Малая Перешчепина и Кубрат – хан на българите. С. 1989.
- Въжарова Ж., Славяно-българското селище край с. Попина, Силистренско. София 1956.
- Въжарова Ж., Славянски и славянобългарски селища в българските земи от края на VI-XI в. София 1965.
- Въжарова Ж., Славяни и прабългари (по данни от некрополите от VI-XI в. на територијата на Бугарија). София 1976.
- Въжарова Ж., Славяни и номади на територијата на днешните български земи от края на VI-XI в. – Плиска-Преслав 3. 1981. 16-65.
- Въжарова Ж., Средновековното селище с. Гарван, Силистренски окръг (VI-XI в.). София. 1986.
- Георгиев П., По вџпроса за градоустройството на аулите през IX в. – В: Средновековниот български град. София 1980. 99-106.
- Георгиев П., За Марцианопол през ранното средновековие – В: Jubilaeus V. Сборник в чест на проф. Маргарита Тачева. София 2002. 94-100.
- Георгиев П., С. Витлянов, Архиепископијата-манастир в Плиска. София 2001.
- Генова Е., Средновековен некропол в местноста Стражата край Плевен. – Известия на Народниот исторически музеј 3. 1981. 55-101.
- Григоров В., Метални накити от средновековна Бугарија (VII-XI в.). София 2007.
- Григоров В. Крепостта Красен до Панагюрище. (Разкопки и проучвања. XL), 2010.
- Григоров В. Дискусија за прехода между Античноста и Средновековието и за хронолошките рамки на „средните векови“. – Археологија, 2012, 2, 54-65.
- Григоров В. Ранносредновековно селище до с. Драговишица, община Костинброд. – В: Приноси към българската археологија, VIII, София, 2018, 93-114.
- Г. Грозданова. Населението на Јужна Бугарија VI-IX в. (по археолошките данни). Дисертација, 12. (2018)
- М. Даскалов, М. Тонкова. Ранносредновековен колективен гроб със сребърни коланни гарнитуре от Гледачево, Радневско. – Археологија, LI, 2010, 3-4, 78-102.
- Джингов Г., За производството на стъкло в средновековна Бугарија. – Археологија 1960/4.

- Джингов Г., А. Балканска, М. Йосифова, Калиакра 1. София, 1990.
- Димитров Д. Ил., Някои въпроси във връзка с изучаването на старобългарското масово жилище от VI-XI в. в Североизточна България. – В: Архитектурата на Първата и Втората българска държава. София 1975. 212-245.
- Димитров Д. Ил., Номадска керамика в Североизточна България. - ИНМВ, XI, 1975.
- Димитров Д. Ил., Прабългарите по Северното и Западното Черноморие. Варна 1987.
- Димова В., Ранносредновековната крепост до с. Цар Асен, Силистренско (крепостни съоръжения, жилищна и църковна архитектура). – Добруджа 10, 1993.
- Дончева-Петкова Л., Българска битова керамика през ранното средновековие. София 1977.
- Дончева-Петкова Л., Одръци 1: Селище от Първото българско царство. София 1999.
- Л. Дончева-Петкова, К. Апостолов, В. Русева. Прабългарският некропол при Балчик. София. 2016.
- Йотов В., Г. Атанасов, Скала: Крепост от X-XI век до с. Кладенци, Тервелско. София 1998.
- Йотов В., Въоръжението и снаряжението от българското средновековие (VII-XI век). Варна 2004.
- Маленко Вл., Нови археолошки наоди на локалитетите “Козлук”, “Габовци” и “Св. Еразмо” – Macedoniae Acta Archaeologica, 2, 1976
- Мавродинов Н., Старобългарското изкуство: Изкуството на Първото българско царство. София 1959.
- Михайлов Ст., За произхода на античните материали от Плиска – Археология 1960/1. 15-22.
- Миятев К., Преславската керамика. София 1936.
- Миятев К., Архитектурата в средновековна България. София 1965.
- Момчилов Д., Култура и политика на Първото българско царство в Североизточна Тракия. Варна 2007. 17-22; 33-54.
- Овчаров Д., Към въпроса за укрепителната система на Велики Преслав – В: приноси към българската археология 1. София 1992. 43-47.
- Овчаров Д. и др., Големият царски дворец във Велики Преслав 1: Преславската патриаршия през X век. София 1991.
- Петрова В., Двукламерни кръгли пещи за изпичане на битова керамика от територията на Първата българска държава (края на VII – началото на XI в.) – В: Българските земи през средновековието (VII-XVIII в.). международна конференция в чест на 70-годишнината на проф. Александър Кузев. Варна 2005.
- Плейнерова И., О характере раннеславянских поселений пражского и корчагского типов. – СА, 1980, 2.
- Поповић Вл., Албанија у касној антици. – В: Илири и албанци. Научни скупови. XXXIX. Београд, 1988.
- Приходнюк О. М. Археологічні пам'ятки Середнього Придніпров'я VI-IX ст.- Киев, 1980.
- Приходнюк О. М. Новые данные о пенковской культуре. – В: Раннеславянский мир. Материалы и исследования. Москва, 1980.
- Приходнюк О. М. Пенковская культура. Культурно-хронологический аспект исследования. Воронеж 1998.
- Рафалович Н. А. Славяне VI-IX вв. в Молдавии.- Кишинев, 1972.
- Рашев Р., Старобългарски укрепления на Долния Дунав (VII-XI в.). Варна 1982.
- Рашев Р., Късни номади в Плисковското поле – Преслав 3. 1983. 252-262.
- Рашев Р., Аул и град в България през VIII-IX в. – В: Сборник в чест на акад. Д. Ангелов. София 1994. 170-177.

- Рашев Р. (ред.), Материали за картата на средновековната българска държава (територията на днешна Североизточна България). В: Р. Рашев (ред.), Плиска-Преслав 7. Шумен 1995. 155-332.
- Рашев Р., Прабългарите през V-VII в. Велико Търново 2000. (сл. изд. 2004; 2005; 2007).
- Рашев Р., Българската езическа култура. София 2008.
- Рашев Р., Ст. Станилов, Старобългарското укрепено селище при с. Хума, Разградски окръг. Разкопки и проучвания 17. София 1987.
- Р. Рашев, С. Станилов. Раннесредновековный могильник у с. Ножарево, Силистренский округ (предварительное сообщение. - В: Проблемы на прабългарската история и култура. 1. 1989. София., 214-220.
- Р. Рашев, С. Станилов, С. Стойчев. Кабиюк. Раннесредновековен могилен комплекс. С. 2014.
- Рашев Р., Я. Димитров, Плиска: 100 години археологически разкопки. Шумен 1999.
- Русанова И. П., Памятники типа Пенковки.- В: Проблемы археологии. вып. II. Ленинград, 1978.
- Русанова И. П., Славянские древности VI-IX вв. между Днепром и Западным Бугом.- САИ, 1973, вып. Е1-25.
- Русанова И. П., Славянские древности VI-VII вв. (Культура Пражского типа)- Москва, 1976.
- Русанова И. П., Б. А. Тимошук, Кодын – славянские поселения V-VIII вв. на р. Прут. Москва, 1984.
- Седов В. В., Проблемма этногенеза славян в археологической литературе 1979-1985. КСИА, 195
- Седов В. В., Происхождение и ранняя история славян.- М., 1979.
- Седов В. В., Славяне в римскую и ранневизантийскую эпохи. – В: Rapports du IIIe Congres International d'Archeologie Slave. Tome 1. Bratislava, 1979.
- Славяне на Днестре и Дунае. Киев, 1983.
- Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период. Киев, 1990.
- С. Станилов. Славяните в Първото царство. Варна, 1986 (първо издание), София, 2002, в (второ допълнено и преработено издание).
- С. Станилов. Художественият метал на българското ханство на Дунав VII-IX в. Опит за емпиично изследване. С., 2006 / Die Metallkunst des Bulgarenkhanats der Donau 7.-9. Jh. Versuch einer emprischen Untersuchung. S., 2006.
- Станчев Ст., Ст. Иванов. Некрополът до Нови пазар. София 1958.
- Станчев Ст., За периодизацията на Плисковския дворцов център – В: изследвания в памет на Карел Шкорпил. София 1961. 101-110.
- Тодорова Х. и др., Дуранкулак 1. София 1989.
- Тотев Т., Манастирът в Тузлалъка – център на рисуваната керамика през IX-X в. Разкопки и проучвания 8. София 1982.
- Тотев Т., Преславското златно съкровище. София 1983.
- Тотев Т., Дворцовият манастир в Преслав. Шумен 1998.
- Тотев Т., Керамичната икона в средновековна България. София 2001.
- Чангова Й. и др. Перник 2: Крепостта Перник VIII-XIV в. София 1983.
- Чангова Й.. Перник 3: Крепостта Перник VIII-XIV в. София 1992.
- Чанева-Дечевска Н., Църкви и манастири от Велики Преслав. София 1980.
- Чанева-Дечевска Н., Църковната архитектура на Първата българска държава. София 1984.
- Чобанов Т., Свещените дворци на българските канове. София. 2006.

- Angelova St., R. Koleva, Das frühmittelalterliche Drăstăr (Silistra) – In: G. Fusek (red.), Sbornik na počest' Dariny Bialekovej. Nitra 2004. 19-30.
- Curta F., The Making of the Slavs. History and Archaeology of the Lower Danube Region, c.500–700. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2001. български превод: Ф. Курта, Създаването на славяните. История и археология на Долнодунавския регион ок. 500 – 700 г. София 2009
- Dolinescu-Ferche S., “Habitats des VIe et VIIe siècles de notre ère à Dulceanca, *Dacia*, N. S., 36, 1992, 125-178.
- Dolinescu-Ferche S., “Cuptoare din interiorul locuințelor din sec. al VI-lea de la Dulceanca, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie, 46, 2, 1995, 161-192.
- Dolinescu-Ferche S., Așezări din secolele III și VI e. n. în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca, București, 1974
- Fiedler U., Studien zu den Gräberfeldern des 6. bis 9. Jahrhunderts an der Unteren Donau. Bonn 1992.
- Hensel W. (red.), Styrmen nad Jantra (Bugaria): Badania archeologiczne w latach 1961-1964 i 1967-1968. Wrocław-Warszawa-Krakow-Gdansk 1980.
- Iatrus-Krivina. Spätantike Befestigung und frühmittelalterliche Siedlung an der Unteren Donau. Bd. 3: Die mittelalterlichen Siedlungen. Schriften zur Geschichte und Kultur der Antike 17. Berlin 1986.
- B. Mitrea. La necropole birituelle de Sultana. – *Dacia*, (n.s.), v. XXXII, 1988, 91-139.
- B. Mitrea. Das Graberfeld aus dem VIII Jh. von Izvoru, Jud. Giurgiu. - *Dacia* (n.s.), XXXIII, 1989, 145-219.
- Teodor Dan Gh. - Teritoriul est-carpatic în veacurile V-XI. Contribuții arheologice și istorice la problema formării poporului român, Iași, 1978.
- Teodor Dan Gh. - Meșteșugurile la nordul Dunării de Jos în secolele IV-XI d. Hr., Iași, 1996.
- J. Werner. Der Schatzfund von Vrap in Albanien. Wien. 1989.